

Sisäasianministeriö
kirjaamo.sm@gov.fi
maahanmuutto-osasto.sm@gov.fi

N/22620/2023

Lausunto - hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ulkomaalaislain muuttamisesta ja laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta

Viitaten Tuomioistuinvirastolle lähetettyyn lausuntopyyntöön Helsingin käräjäoikeuden toteaa, että Sisäasianministeriö ei ole lainkaan pyytänyt lausuntoja käräjäoikeuksilta, joissa turvapaikkahakemuksia uudella esitetyllä tavalla käsiteltäisiin. Toimivaltaisina käräjäoikeuksia ovat tällä hetkellä Helsingin käräjäoikeus ja Etelä-Karjalan käräjäoikeus.

Vaikka Helsingin käräjäoikeudelta ei ole pyydetty nimenomaista lausuntoa, käräjäoikeus toteaa seuraavaa.

Ehdotetut muutokset

Hallituksen esityksessä on kyse EU:n turvapaikkamenettelydirektiivin mukaisen rajamenettelyn käyttöönotosta. Rajamenettelyn käyttöön ottamisella luotaisiin esityksen mukaan uusi keino käsitellä turvapaikkahakemuksia hyvin nopeassa menettelyssä ulkorajalla, kauttakulkualueella tai näiden läheisyydessä niin, ettei hakijoilla olisi oikeutta liikkua vapaasti Suomen alueella tai edelleen muihin EU-maihin.

Rajamenettelyä ehdotetaan esityksessä sovellettavan, jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus olisi tehty ulkorajan rajanylityspisteellä tai luvattoman ulkorajan ylityksen yhteydessä, ja se voitaisiin ulkomaalaislain 103 §:n nojalla jättää tutkimatta tai 104 §:n nojalla ratkaista nopeutetussa menettelyssä. Maahanmuuttovirasto suojelun tarpeen määrittävänä viranomaisena määrittäisi soveltuvan menettelyn. Maahanmuuttoviraston tulisi esityksessä ehdotetun mukaan ratkaista hakemus neljän viikon kuluessa sen jättämisestä.

Rajamenettelyssä edellytetään hakijan oleskelua tietyllä alueella. Esityksessä ehdotetaan säädettävän hakijalle velvollisuus oleskella hänelle osoitetun vastaanottokeskuksen alueella, jolla pysymistä varmistettaisiin estein. Erotuksena säilöönottoyksiköstä poistumiseen vastaanottokeskuksen alueelta poistumista ei kuitenkaan estettäisi voimankäyttötoimin.

Esityksessä ehdotetaan, että hakija voitaisiin edellytysten täytyessä ottaa rajamenettelyn ajaksi myös säilöön, jotta rajamenettelyn soveltaminen ja hakemuksen perusteiden tutkiminen voitaisiin turvata. Toimivaltainen viranomainen voi esityksen mukaan jo hakemusta vastaanottaessaan arvioida joidenkin hakijoiden olevan sellaisia, jotka eivät tule noudattamaan velvollisuuttaan pysyä vastaanottokeskuksen alueella. Säilöön ottaminen olisi yksilöllisen arvioinnin perusteella tällöin mahdollista jo hakemuksen jättämisen yhteydessä. Myös vastaanottokeskuksesta luvatta poistuvat voidaan ottaa säilöön, jos he ovat rikkoneet velvollisuuttaan.

Tämän johdosta hallituksen esityksessä ehdotetaan lisättäväksi ulkomaalaislain 121 §:ään uusi säilöön ottamisen edellytys (121 § 1 mom. 7 kohta): ”säilöönotto on tarpeen 104 a §:ssä säädetyn rajamenettelyn soveltamiseksi, jotta menettelyn yhteydessä voidaan tehdä päätös hakijan oikeudesta tulla Suomen alueelle”.

Säilöönottoa koskevia säännöksiä ei muuten esitetä muutettavan. Säilöönottoon voitaisiin esityksen mukaisesti turvautua rajamenettelyssäkin vain yksilöllisen arvioinnin perusteella tehtävällä päätöksellä, jonka jälkeen käräjäoikeus lopulta ratkaisee, onko olemassa säilöönoton edellytyksiä.

Käräjäoikeuden lausunto

Käräjäoikeus yhtyy hallituksen esityksessä esitettyyn näkemykseen siitä, että sijaintinsa puolesta Joutsenon vastaanottokeskus olisi sopivin paikka majoittaa kasvavat hakijamäärät, jotka liittyvät rajamenettelyn käyttöönottoon. Etelä-Karjalassa Joutsenon vastaanottokeskuksen yhteydessä toimii toinen Suomen säilöönottoyksiköistä, ja toinen toimii Helsingissä Metsälässä. Käräjäoikeus katsoo sen vuoksi, että rajamenettelyn käyttöönottoon liittyvä uusi säilöönoton edellytys tulisi siten koskemaan ennen muuta Etelä-Karjalan käräjäoikeutta sekä Helsingin käräjäoikeutta.

Säilöön otettujen määrän voidaan arvioida kasvavan tilanteessa, jossa säilöönoton perusteeksi lisätään uusi edellytys. Määrien kasvuun on mahdotonta ottaa kantaa tarkemmin tässä vaiheessa. Määrien kasvua tulee kuitenkin käräjäoikeuden arvion mukaan seurata tarkasti, ja tarvittaessa käräjäoikeudelle tulee osoittaa tarvittavat lisäresurssit.

Käräjäoikeus toteaa, että säilöön otettuja siirretään aika ajoin Metsälän ja Joutsenon välillä muun muassa silloin, jos toinen yksikkö on täynnä. Lisäksi siirtoja tehdään myös silloin, jos henkilön maasta poistamisen ajankohdan vuoksi säilyttäminen esimerkiksi lentokentän lähellä on perusteltua. Pääsääntöisesti tällöin siirto tapahtuu Joutsenosta Metsälään johtuen siitä, että Helsinki-Vantaan lentoasema sijaitsee lähellä. Tämän johdosta käräjäoikeus arvioi, että säilöön ottoihin liittyvien uusintakäsittelyiden määrä saattaa jonkin verran kasvaa etenkin Helsingin käräjäoikeudessa.

Uudelleen käsittely toimitetaan säilöönottoyksikön sijaintipaikkakunnan käräjäoikeudessa, ja säilöön otetulla on mahdollisuus pyytää edellytysten uudelleenarviointia kahden viikon välein. Käräjäoikeus toteaa, että jo tällä hetkellä on varsin usein käsillä tilanne, että etenkin Metsälän säilöönottoyksikön tilat täyttyvät. Merkittävällä säilöön otettujen määrän lisäyksellä voi siten olla välittömiä vaikutuksia säilöönottoyksikön mahdollisuuksiin vastaanottaa säilöön otettavia henkilöitä.

Säilöönottoyksikölle tulee varata riittävä määrä henkilökuntaa sekä videoyhteyslaitteita tuomioistuinkäsittelyjen hoitamiseen. Tältä osin käräjäoikeus kiinnittää huomiota siihen, että esityksessä mahdollistetaan Maahanmuuttoviraston pitämien turvapaikkapuhuttelujen tekeminen videoyhteyden välityksin. Videoyhteyksien käyttäminen on kustannusten säästämiseksi perusteltua, mutta ilman videoneuvotteluun soveltuvien laitteiden sekä tilojen määrän lisäämistä Metsälän säilöönottoyksikön jo muutoinkin rajalliset videoyhteystilat saattavat loppua kesken, jos niitä tarvitaan sekä tuomioistuinkäsittelyyn että turvapaikkapuhutteluihin.

Käräjäoikeus pitää säilöönottokäsittelyjä päivittäin Metsälän säilöönottoyksikköön käyttäen videoneuvottelua. Pelkästään yhden päivän aikana voidaan käsitellä useita eri henkilöitä koskevia säilöönottoasioita.

Käräjäoikeus lisäksi toteaa, että säilöön otettujen määrän kasvu saattaa myös lisätä tilanteita, joissa säilöön otettu henkilö joudutaan esimerkiksi väkivaltaisen käytöksen vuoksi sijoittamaan poliisin pidätystiloihin. Näissä tilanteissa asia on laissa säädetyn ajan ylittymisen jälkeen saatettava käräjäoikeuden ratkaistavaksi pidätystiloihin sijoittamista koskevien edellytysten osalta, mikä voi myös lisätä tuomioistuinkäsittelyiden määrää.

Helsingin käräjäoikeuden näkemyksen mukaan toimivaltaan liittyviä seikkoja tulisi selvittää. Mikäli laittomien rajanylitysten määrä kasvaa, Helsingin käräjäoikeus esittää huolenaan, että Helsingin käräjäoikeus ja Etelä-Karjalan käräjäoikeus eivät kykene lain tarkoittamassa määräajassa käsittelemään vireille tulevia asioita ilman, että käräjäoikeuksien toiminta muilta osin ruuhkautuu entisestään. Asiat hoidetaan pääosin etäyhteyksiä käyttäen. Helsingin käräjäoikeus katsoo, että toimivallan kasvattamista näissä asioissa myös muihin käräjäoikeuksiin olisi tarpeen arvioida.

Lausunnon laati käräjätuomari Tatu Koistinen ja käräjätuomari, osastonjohtaja Johanna Nevalainen.

Helsingin käräjäoikeus

Sirpa Pakkala
laamanni

Tiedoksi

Tuomioistuinvirasto/Anu Koivuluoma

